

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรของชุมชนบางนางลี่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบ วิธีการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรโดยรวบรวมข้อมูล ปัญหาขยะ ปริมาณและประเภทขยะและ ความต้องการของชุมชนในการจัดการปัญหาขยะ และวิเคราะห์การจัดการขยะของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ ผลการศึกษาสรุปดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาขยะในเขตตำบลบางนางลี่
- 2) เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการจัดการปัญหาขยะในตำบลบางนางลี่
- 3) เพื่อวิเคราะห์การจัดการขยะของชุมชนในเขตตำบลบางนางลี่
- 4) รูปแบบ วิธีการในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างได้แก่หัวหน้าครัวเรือน หมู่ที่ 2 บ้านคลองเป็ง ตำบลบางนางลี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับการประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal : RRA) ด้วยวิธีการเดินสำรวจสภาพพื้นที่ การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ ตามหลักการวิเคราะห์

เนื้อหา (Content Analysis) จัดเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์ทางสถิติ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Science)

5.3 ผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.1) มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี (ร้อยละ 39.8) มีการศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 39.8) มีอาชีพหลักคือทำสวน (ร้อยละ 76.9) มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 50.0) รายได้ 10,001 – 20,000 บาท (ร้อยละ 38.9) และ รายได้ 20,001 – 30,000 บาท (ร้อยละ 10.2) ตามลำดับ

5.3.2 ปัญหาขยะและปัญหาการจัดการขยะของชุมชน

ขยะที่พบในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นขยะที่เกิดจากกิจกรรมภาคการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น เศษวัชพืช เศษซากพืช จากการเกษตร ขยะประเภทเศษพืช ผัก เศษอาหาร ส่วนในครัวเรือนกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าขยะที่มีมากที่สุดคือเศษพืช ผัก เศษอาหาร และขยะประเภทพลาสติก

การศึกษาระดับปัญหาการจัดการขยะของชุมชน พบว่า ปัญหาการจัดการขยะโดยรวม ของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.50 : S = 0.54$) โดย สภาพปัญหามากที่สุดคือ ชุมชนประสบ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคัดแยกขยะในครัวเรือน ($\bar{x} = 3.80 : S = 0.72$: ระดับมาก) รองลงมาคือ ชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ($\bar{x} = 3.63 : S = 0.76$: ระดับมาก) และชุมชนประสบ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเตรียมถังขยะแยกประเภท ($\bar{x} = 3.53 : S = 0.72$: ระดับมาก) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ชุมชนมีปัญหาด้านการคัดแยกขยะมากที่สุด ($\bar{x} = 3.65 : S = 0.57$: ระดับมาก) รองลงมาคือ ชุมชนมีปัญหาด้านการกำจัดขยะ ($\bar{x} = 3.53 : S = 0.57$: ระดับ มาก) และชุมชนมีปัญหาด้านการเก็บรวบรวมฝอย ($\bar{x} = 3.32 : S = 0.78$: ระดับปานกลาง) ตามลำดับ

5.3.3 ความต้องการในการจัดการปัญหาขยะของชุมชน ในตำบลบางนางลี่

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษา ระดับความต้องการในการจัดการปัญหาขยะ พบว่า ความต้องการในการ จัดการขยะโดยรวมของชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95 : S = 0.47$) โดย ความต้องการมากที่สุดคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์และแจ้งให้ประชาชนทราบและเข้าใจเรื่องการบริการจัดเก็บขยะ ($\bar{x} = 4.14 : S = 0.68$: ระดับมาก) รองลงมาคือ ควรให้ทุกบ้านช่วยกันแยกขยะทุกครั้งก่อนนำไปทิ้งหรือกำจัด ($\bar{x} = 4.06 : S = 0.76$: ระดับมาก) และควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องขยะและผลกระทบที่ เกิดจากขยะ ($\bar{x} = 4.06 : S = 0.70$: ระดับมาก) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณา ความต้องการในการจัดการปัญหาขยะ ของชุมชน ด้านการร่วมปฏิบัติลดปริมาณขยะ พบว่า ชุมชนมีความต้องการในด้านการร่วมปฏิบัติลดปริมาณขยะอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90 : S = 0.56$) โดยชุมชนต้องการให้ทุกบ้านช่วยกันแยกขยะทุกครั้งก่อนนำไปทิ้งหรือกำจัดมากที่สุด ($\bar{x} = 4.06 : S = 0.79$: ระดับมาก) รองลงมาคือ ชุมชนต้องการให้จัดอบรมคัดแยกขยะในโรงเรียนเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนมีความสนใจและมีความรู้ในการคัดแยกขยะตลอดจนสามารถนำความรู้ไปขยายผลต่อ ($\bar{x} = 3.94 : S = 0.82$: ระดับมาก) และชุมชนต้องการให้ อบต.หาถังขยะมาเพิ่มไว้บริการให้เพียงพอ ($\bar{x} = 3.89 : S = 0.97$: ระดับมาก) ตามลำดับ

5.3.4 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันด้านการจัดการขยะของชุมชน ในตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การเก็บรวบรวมขยะ พบว่า ภาชนะสำหรับเก็บรวบรวมขยะที่ครัวเรือนใช้มากที่สุดคือถุงพลาสติก (ร้อยละ 50.0) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมขยะโดยใช้ถุงพลาสติกแล้วนำไปทิ้ง (ร้อยละ 50.0) ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้เก็บขยะของตนเองและทำลายเอง (ร้อยละ 100) องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่มีบทบาทในเรื่องการให้คำแนะนำ

การคัดแยกขยะ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง (ร้อยละ 53.7) โดยครัวเรือนมีการคัดแยกขยะเพื่อนำไปขายมากที่สุด (ร้อยละ 53.7) รองลงมาคือแยกเศษอาหารเพื่อนำไปเป็นอาหารสัตว์ (ร้อยละ 36.1) และแยกขยะบางส่วนเพื่อนำไปแปรรูปและใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ยชีวภาพ (ร้อยละ 17.6) นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนไม่ได้มีการตั้งถังขยะแยกประเภท (ร้อยละ 66.7)

การกำจัดขยะ กลุ่มตัวอย่าง กำจัดขยะมูลฝอยเองทั้งหมด ซึ่งมีรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยแต่ละประเภทที่ต่างกัน ขยะมูลฝอยประเภทย่อยสลายใช้วิธีกำจัดโดยการนำไปเป็นปุ๋ย ขยะมูลฝอยประเภทรีไซเคิลใช้วิธีกำจัดโดยการนำไปขาย ขยะมูลฝอยประเภทมีพิษใช้วิธีกำจัดโดยการนำไปทิ้งและบางครั้งครัวเรือนไม่มีขยะมูลฝอยประเภทมีพิษ และขยะมูลฝอยประเภททั่วไปใช้วิธีกำจัดโดยการนำไปเผา

ปัจจัยเสริมและอุปสรรคในการจัดการขยะของชุมชน

จากการรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกต สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ที่เป็นปัจจัยเสริม (จุดแข็ง และโอกาส) และอุปสรรค (จุดอ่อน และข้อจำกัด) ดังนี้

ปัจจัยภายใน

จุดแข็ง คือ

- 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 2) มีศูนย์การเรียนรู้เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) มีปราชญ์ชาวบ้าน
- 4) มีการรวมกลุ่มอาชีพ
- 5) มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง

จุดอ่อน

- 1) ประชาชนขาดความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ
- 2) ประชาชนกำจัดขยะด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เช่นการเผา การเทกอง การทิ้งขยะ

อันตรายเช่น ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมีอันตราย เป็นต้น

ปัจจัยภายนอก

โอกาส คือ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมากขึ้น

ข้อจำกัด คือ การกระจายความรู้เกี่ยวกับขยะ การจัดการขยะยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ จากการวิเคราะห์ดังกล่าวพบว่าชุมชนจะสามารถที่จะจัดการปัญหาขยะได้นั้นจะต้องจัดการในส่วนที่เป็นจุดอ่อนของชุมชนก่อน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดไปกำหนดรูปแบบวิธีการจัดการขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไป

5.3.5 รูปแบบ วิธีการในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร โดย การมีส่วนร่วมของประชาชน

5.3.5.1 รูปแบบ วิธีการในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประชาชนในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ขยะส่วนใหญ่ของครัวเรือนจะเป็นขยะอินทรีย์จากการเกษตร ดังนั้นการกำจัดขยะที่เหมาะสมคือการนำขยะเหล่านั้นมาแปรรูปเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตร ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลด้านความต้องการของประชาชนพบว่า รูปแบบที่ประชาชนต้องการคือ การจัดฝึกอบรม โดยสามารถสรุปโครงการที่จำเป็นและสอดคล้องกับสถานการณ์ขยะและความต้องการของชุมชนได้ดังนี้

1) โครงการอบรมการคัดแยกขยะในครัวเรือน

วัตถุประสงค์หลักคือประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้อย่างถูกต้อง ผลที่ตามมาคือสามารถนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กระดาษ หรือ ขวดนำไปขาย เศษวัชพืช พืชผล นำไปผลิตอินทรีย์สาร ขยะอันตรายแยกไว้เพื่อให้หน่วยงานรับผิดชอบนำไปกำจัด ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือ

2) โครงการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร

วัตถุประสงค์หลักคือลดปริมาณขยะอินทรีย์ซึ่งเกิดจากเศษอาหาร วัชพืช เศษพืช ผัก ผลไม้ และผลพลอยได้คือเกษตรกรลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ลดค่าใช้จ่าย และลดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม

นอกจากโครงการอบรมให้ความรู้ข้างต้นแล้ว ยังมีโครงการที่จำเป็นและต้องส่งเสริมเพื่อให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพคือ

1) โครงการแจกถังคัดแยกขยะในครัวเรือน

เมื่อมีการอบรมการคัดแยกขยะแล้วสิ่งที่จะต้องสนับสนุนต่อไปคือภาชนะสำหรับการคัดแยกขยะควรมีแจกจ่ายให้กับทุกครัวเรือนเพื่อให้ประชาชนไม่รู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวเป็นภาระของครัวเรือน

2) โครงการธนาคารขยะในชุมชน

โครงการธนาคารขยะจะช่วยให้ประชาชนมีแรงจูงใจในการคัดแยกขยะเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่การดำเนินการนั้นนอกจากการรับซื้อขยะที่มีมูลค่าเช่น กระดาษ ขวด ควรเพิ่มเติมในส่วนของการรับขยะอันตรายด้วยโดยจัดหาสิ่งตอบแทนให้ประชาชนที่รวบรวมขยะ

อันตรายมาให้เพื่อเป็นการลดการปล้นเบียดเบียนอันตรายสู่สิ่งแวดล้อม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล
หาจัดสรรงบประมาณไว้เพื่อดำเนินการ

5.3.5.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อ
การเกษตรของชุมชนบางนางลี่

จากการเข้าไปในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตลอดจนการศึกษาวิจัย ทำให้สรุปได้ว่า
กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรของชุมชนบาง
นางลี่ มีรูปแบบการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ นั่นคือชุมชนรับทราบเกี่ยวกับ นโยบายที่จะให้มีโครงการหรือ
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ
ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และเสนอความต้องการ เพื่อให้หน่วยงาน หรือผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ
จะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ เพื่อกำหนดโครงการที่สอดคล้องกับ
สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ เช่นการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการที่ร่วมพิจารณา
กำหนดขึ้นมา

ระดับที่ 5 ร่วมรับผล เมื่อโครงการได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้น ชุมชนจะเป็นกลุ่มที่
ได้รับประโยชน์จากโครงการนั้น

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) ปัญหาส่วนใหญ่คือปัญหาเกี่ยวกับด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย องค์การบริหาร
ส่วนตำบลบางนางลี่ควรมีการให้ความรู้หรือเสริมความรู้เกี่ยวกับวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอย เพื่อเพิ่ม
รายได้ให้แก่ครัวเรือน

2) บางครัวเรือนประสบปัญหาเกี่ยวกับภาชนะสำหรับเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและ
สถานที่ทิ้งขยะมูลฝอย องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ควรมีการปรึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา
ต่อไป

3) องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ควรจัดหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เรื่องขยะ
มูลฝอยที่เหมาะสมให้กับประชาชน โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ประชาชนยังมีความ
เข้าใจคลาดเคลื่อน ได้แก่ การกำจัดขยะมีพิษ และการใช้ประโยชน์จากขยะ เพื่อให้ประชาชนได้นำ
ข้อมูลความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และเป็นการช่วยลดปัญหาขยะชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

4) องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่จะต้องตระหนักและเร่งดำเนินการ
ประชาสัมพันธ์และให้มีการปรึกษาหรือสอบถามประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการจัดการปัญหา

ขยะมูลฝอยของชุมชน มิฉะนั้นแล้วการจัดการด้านขยะมูลฝอยก็จะยังคงเป็นปัญหาและขาดความร่วมมือจากประชาชนดังเช่นที่มีในอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรมีศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน
- 2) ควรมีการพิจารณาติดตามผลความสำเร็จของโครงการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และวิธีปฏิบัติในเรื่องขยะมูลฝอยในระยะยาว เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และขยายผลโครงการในอนาคต
- 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยประเภทพลาสติก เนื่องจากขยะอีกประเภทหนึ่งที่มีปริมาณมากที่สุดในชุมชน และมีแนวโน้มทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขอนามัยของชุมชนในระยะยาว